

צו ב

מזבח ועניניו — כולל וועגן אש אויפ'ן
מזבח, טא ווי קומט דא ובפרט ע"פ
פשוט'ם א דין וועגן אש המנורה? דאס
וואס דער פסוק איז מוסיף דעם ווארט
„תמיד“ קען מען איינלערנען אין
פשוטות, אז דער פסוק זאגט עס צוליב
תוספת הדגשה פון תמידות, און אויך
בלשון חיובי: דער אש אויפן מזבח דארף
זיין „תמיד“ — אן קיין הפסק; און ווי
מ'זעט טאקע, אז דער אבן עזרא, וואס
איז פון די ראשי פשוטי המקרא,
טייטשט טאקע אז דער ווארט „תמיד“
קומט מוסיף זיין דעם ענין פון תמידות
ביים אש פון מזבח.

און כאטש אז אט דער פירוש אין
רש"י איז גענומען פון מדרז"ל, איז דאך
ידוע (ווי שוין גערעדט פיל מאל) אז
אפילו מדרשי חז"ל, וואס רש"י ברענגט
זיי בפירושו על התורה, זיינען מוכרח

א. פון פסוק „אש תמיד תוקד על
המזבח לא תכבה“ איז רש"י מעתיק די
ווערטער „אש תמיד“ און איז מפרש:
„אש שנאמר בה תמיד הוא שמדליקין
בה את הנרות שנאמר² בה להעלות נר
תמיד“ אף היא מעל המזבח החיצון
תוקד“.

בפשוטות לערנט מען אז רש"י מיינט
דא באווארענען דעם ווארט „תמיד“
וואס זעט אויס לכאורה ווי איבעריק;
אויב צו מדגיש זיין אז דער אש אויפן
מזבח דארף ברענען אן אויפהער, וואלט
געווען גענוג ווען עס שטייט „אש תוקד
על המזבח לא תכבה“ (ווי עס שטייט אין
פריערדיקן פסוק „והאש על המזבח
תוקד בו לא תכבה“) — וואס גיט צו אין
דעם דער ווארט „תמיד“ דעריבער
לערנט רש"י אז די ווערטער „אש תמיד“
ריידן דא וועגן אש המנורה, וואס ווערט
אנגערופן „נר תמיד“, אז איר תוקד —
הדלקה — קומט פון (אש ה)מזבח.

ס'איז אבער ניט פארשטאנדיק: (א) די
גאנצע פרשה דא רעדט וועגן דעם

(5) וגם ע"ד ההלכה הרי למדין מפסוק זה מ"ע
להיות אש יקודה על המזבח תמיד שנאמר אש תמיד
תוקד על המזבח (רמב"ם רפ"ב מהל' תמידין
ומוספין. סהמ"צ מ"ע כט). וראה רמב"ן ריש פרשתנו
פסוק ב.

ואין להקשות למה אין רש"י מפרש „אש תמיד“
למ"ע (נוסף על הלאו ד,לא תכבה" בסיום הכתוב —
ובפרט דממשך ומפרש דריבה כאן חיובי: ב"פ, לא
תכבה" — לעבור בשני לאוין)

— במשכיל לדוד כתב דב,אש תמיד. אין כאן
משמעות עשה" — אבל (גם בפשט"ם) מצינו כמה
מצות בלשון כזה, ובמכש"כ מזה שלפעמים נאמר
לשון כזה גם בלאו. ראה לקריש חט"ז ע' 328.

— כי אז הול"ל „תוקד אש תמיד“ וכמש"נ
„להעלות נר תמיד“ שמכ"א כאן (ועפ"ו מתורץ מה
שהעתיק רש"י כאן גם חיבת „להעלות“).

(6) יומא מה, ב. תריכ כאן עה"ס (ו, ב). ואש
המזבח. אבל ל' רש"י הוא ע"ד הלשון שבימא שם
(וראה פרש"י שם). וראה לקמא הערה 22.

(1) פרשתנו ו, 1.

(2) ר"פ תצוה.

(3) מסתימת הל' — משמע לכאורה דכל הנרות
מדליקין ממזבח החיצון ולא רק נר המערבי (ראה
מניח (מצוה צח) ואפשר דלהרי"ם (הל' תמידין
ומוספין פ"ג הי"ג) אם רוצה כל נר שכבה מדליקו
ממזבח העולה. ובצפ"ע על הרמב"ם חנוכה פ"ג
ה"ב דבימי נס חנוכה הדליקו רק נר המערבי (ובכ"ז
נתקיימה ע"ז מצות נר תמיד)). אבל יותר ג"ל דלא
נחית רש"י כאן לזה, כי אינו שייך לפשט"ם כאן. ואף
שגם בפשט"ם על כל הנרות נאמר „נר תמיד“ הרי
פרש"י שני המערבי „ממנה ה' מתחיל“ (אמור כד,
ג). וראה לקריש ח"ח ע' 100-1.

(4) ראה באר מים חיים ומשכיל לדוד.

ס'איז אבער שווער אזוי צו לערנען
אין פרש"י, ווייל:

(א) לפי"ז האט רש"י געדארפט זאגן
„רבותינו למדו מכאן“ אדער „מכאן
למדו“ וכי"ב.

(ב) רש"י איז מעתיק פון פסוק אויך
דעם וואָרט „אש“, און אויך בפירושו
טייטש ער אַפּ צוזאָמען מיטן וואָרט
„תמיד“ אויך דעם וואָרט „אש“ — „אש
שנאמר בה תמיד“, ד.ה. אַז „תמיד“ איז
מתאר דעם „אש“ וואָס שטייט דאָ אין
פסוק.

(ג) פון אריכות הלשון בפי' רש"י —
„אף היא מעל המזבח החיצון תוקד“, איז
פאַרשטאַנדיק אַז ער טייטשט דאָס איין
אין המשך הכתוב „תוקד על“ המזבח¹².

ג. ס'זיינען דאָ מפרשים וואָס
פאַרענטפערן די סתירה צווישן די
דערמאָנטע פירוש רש"י, אַז דער פסוק
„אש תמיד תוקד על המזבח“ ווערט אין
מס' יומא נישט גע'דרשנט בנוגע די
מערכות וואָס דאַרפן זיין אויפן מזבח,
נאָר מען לערנט אַפּ אלע מערכות פון די
פריערדיקע פסוקים¹³; און דאָס וואָס

בפשוטו ש"מ; ובפרט ווען דער פירוש
ווערט אין פירש"י נישט געבראַכט מיטן
לשון „רבותינו דרשו“ וכי"ב, וואָס פון
דעם איז פאַרשטאַנדיק אַז דער פירוש
איז נאָך מער מוכרח פון פשט הכתובים
עצמו.

(ב) נאָך מער: רש"י אליין האָט פריער'
מפרש געווען, אַז „ריבה כאן יקידות
הרבה, על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו,
והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד
תוקד על המזבח, כולן נדרשו במס'
יומא¹⁴ שנחלקו רבותינו במנין המערכות
שהיו שם“, ד.ה. אַז דער פסוק „אש
תמיד תוקד וגו'“ רעדט וועגן (איינע
פון) די מערכות וואָס זיינען געווען
אויפן מזבח — היינט ווי טייטשט רש"י
בפירושו אויף אונזער פסוק אַז דאָס גייט
אויף אש המנורה?

(ג) נאָך מער: אין דעם פסוק גופא איז
רש"י גלייך מפרש אַז סיומו „לא תכבה“
— גייט אָפן אש המזבח!?

ב. מ'וואלט געקענט פאַרענטפערן
(ווי מפרשים¹⁵ לערנען טאַקע איין) אַז
דעם פסוק „אש תמיד וגו'“ כשלעצמו
איז רש"י נישט מוציא מידי פשוטו און
דער גאַנצער פסוק רעדט וועגן דער
מערכה אויפן מזבח: רש"י קומט נאָר
מפרש זיין אַז פון דעם וואָרט „תמיד“
(דאָ ביי מזבח) איז פאַראַן אַז אַפּלערנונג
אויף אש המנורה, ביי וועלכער עס
שטייט „תמיד“, אַז אויך ער דאַרף
אַנגעצונדן ווערן פון אש המזבח.

(7) בפסוק ה.

(8) מה, א.

(9) הטעם שרש"י מפרשו בפסוק „והאש על
המזבח גר' ולא לפני“ בראש המזבח תוקד בר', כי
בפשט"מ פ"י שגם האש (ודכל הלילה) צ"ל בו ולא
מחר למזבח, וכפרש"י לעיל (א, ח) בגזירין דיום
(וכ"פ בראב"ע).

(10) דברי דוד (להט"ז) כאן.

(11) וכדמוכח גם משינוי ל' רש"י „מעלי המזבח
החיצון תוקד“ היינו שהוא מפרש (ומעתיק) הכתוב
„על“ שפי' מעל „המזבח“ פ"י — החיצון תוקד, כ"י
„על המזבח החיצון תוקד“ משמע שה„תוקד“ קאי
על „אש תמיד“ דמזבח, משא"כ „מעל“ שפי' שנלקח
למק"א — אש המנורה.

(12) ומ"ש בדברי דוד שם, ותו דגם לשון בו אינו
מיושב אם תפרשוה על המנורה צ"ע דהרי בכתוב
זה לא נאמר „בר', כיא בכתוב שלפניו.

(13) ראי' וגו' א כאן.

(*) וכ"ה גם בדפוס ראשון ושני ורש"י כתיב.
(**) נוסף לזה ש"ל שבאם ה"י אומר „על המזבח
החיצון תוקד“ ה"י משמע (מתאים לפרש"י לפניו
דיקדוקות דכאן נדרשות למנין המערכות) שצריך
לעשות מערכה בפ"ע לאש המנורה. וראה לקמן
הערה 35.

התמידיות בזמן אויף דעם וואס דער פסוק זאגט „(אש תוקד גו') לא תכבה“, ווארום אדרבא: „לא תכבה“ — מיינט אז דער „אש“ דארף ברענען און איבעררײס²⁰, אבער „תמיד“ קען מיינען אויך די תמידיות פון ימים אַליין אדער לילות אַליין²¹, און אין זיי גופא, ווי „עולת תמיד“, ניט דעם גאַנצן יום אדער לילה.

און דעריבער לערנט רש"י אז מיט דעם פסוק „אש תמיד“ קומט די תורה מרבה זיין אן אנדער אש, וואס בא איר שטייט „להעלות נר תמיד“²², אז מ'דארף איר מדליק זיין מעל המזבח.

ה. לויט דעם איז אויך מובן, וואס בעת רש"י בריינגט פריער אראפ „יקידות הרבה וכו'“ — (א) איז ער זיך ניט מסתפק מיט'ן זאגן „ריבה כאן יקידות הרבה“ (פארלאזנדיק זיך אז מזועט אַליין איבערציילן), נאר ער ברענגט אלע ערטער (אויך דעם פסוק „אש תמיד“)²³; (ב) אריכות ה' פון רש"י „ריבה כו' הרבה“ — ער האט געקאנט זאגן (ובדיקו): ארבע יקידות כאן על

רש"י זאגט „כולן נדרשו במס' יומא וכו' במנין המערכות“ איז דאס נאר לציין, ביי וועלכן ענין ומס' חז"ל דרש'נען די פסוקים¹⁴.

אבער ע"פ הידוע אויף וויפל רש"י איז מדייק בלשונן, איז מובן אז דער תירוצ איז אינגאנצן נישט גלאטטיק, ווארום אויב נאר אויף צו מציין זיין דעם ארט וואו די פסוקים ווערן גע'דרש'נט וואלט זיך רש"י באנוגנט מיט זאגן „כולן נדרשו במס' יומא“, ווי מען געפינט כמ"פ בפירושו¹⁵.

ובמילא מוז מען אָננעמען, אז דאס וואס רש"י זאגט „שנחלקו רבותינו במנין המערכות כו'“ איז נוגע לפירושו.

ד. דער ביאור בזה:

דעם תוכן פון ווארט „תמיד“ איז רש"י מפרש פריער¹⁶ ביי דער מנורה: „כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר“ עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום וכן במנחת חביתין נאמר¹⁷ תמיד ואינה אלא מחציתה בבוקר ומחציתה בערב כו'¹⁸.

און וויבאלד אזוי איז דאך שוין שווער צו זאגן לשיטת רש"י, אז דער ווארט „תמיד“ בנדו"ד קומט מוסיף זיין בענין

(20) דהרי „לא תכבה“ פי' (ע"ד תוקד — תהי יקדא) שצריך להבטיח שהאש לא תכבה. (ת"י חרוקה, כ"פ — קמוצה). וע"ד „לא יסורי“ (תרומה כה, טו). ולא יוח' (תצוה כה, כח). ראה פרשי תצוה שם, לב. נחבאר בארוכה בלקריש חט"ז שיחה א' לפ' תצוה.

(21) במשכיל לדוד תצוה שם האריך. וצ"ע ואכ"מ.

(22) ועפ"ז מובן משיכ רש"י „אש שנאמר בו תמיד כו'“ שם התואר ע"ד ל' הגמ' „אש תמיד שאמרתיו לך כו'“, ולא כלי התריכ „אש שאמרתיו לך תהא תמיד“ — ציווי.

(23) בדפוס ראשון ושני ורש"י כתי' לא הובאו כל הפסוקים רק הכתוב „אש תמיד“. וראה לעיל הערה 15.

(*) וראה רמב"ן בפרשתנו (פסוק ב): בלא תכבה בפסוק שלנו. והזהיר בלאו שלא תכבה לעולם כו'.

(14) וברא"ם כאן: דלישנא דרש"י דקאמר כולן נדרשו במס' יומא לא לענין המערכות הוא דקאמר אלא קצתן למערכות וקצתן לדרשא אחרינא ומה שכתב אחר זה שנחלקו רבותינו במנין המערכות הוא מילתא באנפי נפשא.

(15) ועוד ועיקר: לפי' הרא"ם אינו מובן למה מביא רש"י גם הכתוב „אש תמיד גו'“, ובדפוס ראשון ושני ורש"י כתי' הובא בפרש"י רק הכתוב „אש תמיד גו'“, ואולי טה"ד בדפוס א' וב', דהרי שם ליתא גם התחלת פרש"י „ריבה כאן יקידות הרבה“.

(16) ר"פ תצוה.

(17) תצוה כט, מב. במדבר כה, ו.

(18) בפרשתנו ו, יג.

(19) ועד"ז פרש"י בחגיגה כו, ב.

האט רש"י נישט וואס צו מפרש זיין אין דעם פסוק (ולשיטתו וועט מען מוזן בדוחק איינלערנען דעם טייטש פון „תמיד“ ע"ד ווי דער ראב"ע לערנט — או כיו"ב²¹);

לויט די אנדערע דיעות אבער (א) סיינען געווען ניט מער ווי צוויי אדער דריי מערכות²², איז רש"י מפרש, אז זיי האבן אויך א הוכחה פון פשש"מ ווארום, כנ"ל (איז גלאטיקער צו זאגן, אז) „אש תמיד“ רעדט וועגן דער מנורה²³, אז תוקד (מעל המזבח — דאס איז דער פירוש ע"פ פשש"מ. און די יקידות במזבח זיינען „הרבה“ (מער פון איינס), אבער ניט פיר.

ו. פון די ענינים מופלאים ע"ד ההלכה אין פרש"י:

בא כמה דינים, וואו זייער תוכן איז צוזאמענגעשטעלט פון צוויי פרטים וואס זיינען תלוי זב"ז, קומט אויף די

(אף שלפני לא הביא הכתוב „אש תמיד“ בדעת ר"מ כ"י).

ואולי י"ל שלשיטת רש"י גם סוגיא זו במסקנתה ס"ל לר"מ (ור' יוסי — ראה בהערה 26) דהכתוב „אש תמיד“ קאי במערכת המזבח, אלא דדרשינן ממנו (מתכת תמיד) גם לענין אש המנורה (אף שאיז כוונת רש"י בפירושו כאן עה"כ, כנ"ל בפנים).

(25) והרי מצינו ככ"מ דדרשינן כתוב זה לענין אש המזבח: (א) בתורכ ב"י: תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה (וראה ירושלמי יומא פ"ד ה"ז בסופו. ובקה"ע שם.) (ב) רמב"ם שבהערה 5: „מ"ע להיות אש . . תמיד כו"י. (ג) ברמב"ן שם (בהערה 5): דכתוב זה הוא מצוה לכהנים בקיום האש.

(26) או י"ל דלשיטת רש"י גם לדעת ר' יוסי דס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י וביהכ"פ מוסיפים אחת, קאי הכתוב „אש תמיד תוקד" ג"כ במערכות המזבח, ורק לר' יהודה שס"ל שהיו רק ב' מערכות וביהכ"פ ג' קאי כתוב זה באש המנורה. וראה בהערה 24.

(27) וכ"מ מירושלמי שם, דמסיים „מה מקיים ר' יהודה אש תמיד אש שאמרתי לך תהא תמיד לא תהא אלא על מזבח החיצון“, דמשמע דלפי שלא דריש כתוב זה לענין מערכת המזבח לכן דריש לאש המנורה. משא"כ לאידך מ"ד. ראה לעיל הערה 24.

מוקדה כ"י און (ג) וואס נאך דעם ווי ער זאגט, כולן נדרשו במ"י יומא" איז ער מוסיף „שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם" — ווארום רש"י איז דא אויסן צו מדגיש זיין אז דער פירוש דא איז תלוי אין די חילוקי דיעות וואס זיינען דא במנין המערכות:

וויבאלד אז ריבה כאן — איז מסתבר לומר בפשש"מ אז אלע יקידות רעדן וועגן „כאן" (מזבח) — לויט דער דיעה וואס האלט אז סיינען געווען פיר מערכות יעדן טאג (ובמילא — איז אויך דער פסוק „אש תמיד תוקד על המזבח" נכלל מיט די פסוקים וואס ריידן וועגן מערכות המזבח²⁴, און לויט דעם מ"ד

24) ראה יומא מה, ב: אש תמיד" למאי אתא . . מערכה שני כ"י. ולהלן שם ממשיך מכתוב זה גם לענין אש המנורה. וראה ת"י ה"ב בתורה תמיד יומא שם. וראה הערות הבאות. ועצ"ע.

— וגם אח"ל שלפי המסקנא בהסוגיא שם לכל הדיעות (גם לדעת ר"מ שס"ל שבכ"י היו ד' מערכות וביהכ"פ ה'), לא הובא שם כתוב זה לענין מערכת המזבח, ומשמע דהדרשא שבגמ' (שם, ב) „אש תמיד שאמרתי לך כו"י קאי לכר"ע (וכמ"ש הרא"ם), הרי (א) גם הרמב"ם (שפסק כ"י יוסי שס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י — ראה לח"מ שם פ"ב ה"א) שם פ"ב הי"ד הביא הכתוב „אש תמיד" לענין מערכה שלישית לקיים מצות האש (אבל בה"ה שם „מפ"י השמועה" הביא הכתוב „והאש על המזבח" למערכת קיום האש). ואף שפסק שם (פ"ג ה"ג) דנר מערבי אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון, הרי לא הביא שם הדרשא ד„אש תמיד" [אף ש"ל: (1) שהרמב"ם נקט דרשא הפשוטה יותר, ע"ד מ"ש בלח"מ שם פ"ב ה"ב. (2) בדוחק עכ"פ — סמך גם על הירושלמי דלקמן]. (ב) בירושלמי יומא פ"ד ה"ז: „ולית לרבי יודא מערכת קיומי אש מה מקיים ר' יהודה אש תמיד"

(*) משא"כ בתורכ בפרשתנו קאי עה"כ „ואש המזבח תוקד, וכ"ה ברי"ח בגמ', וכן הג"י הגר"א (עמוד) בגמ'. וראה דק"ט שם. אבל אש משמע כן מפרשי' יומא שם רע"ב. ובחז"מ שם ה"א מבאר ומפרש בהגריסא שלפנינו. ועד"ז בדברי דוד כאן.

אין דעם, און מען מעג מקריב זיין
מנחות פון די תבואה חדשה.³⁰

אויב אבער אז דאס איז מצד דעם
וואס מ'טאר נישט מקריב זיין א מנחה
מן החדש איידער די שתי הלחם זיינען
עס מתיר, איז דער איסור אויך דא
נאכדעם ווי מען האט שוין מקריב
געווען א מנחה מן החדש — כ"ז מ'האט
נישט געבראכט די שתי הלחם איז
נישטא דער מתיר צו ברענגען מנחות
מן החדש.

כעין זה שאלה בענינו:

דער חיוב צו מדליק זיין די מנורה פון
מזבח החיצון — צי איז דאס א דין אין
הדלקת המנורה, אז דער אש המנורה
דארף זיין פון מזבח החיצון, אדער דאס
איז א חיוב וואס איז (געזאגט געווארן
בפרשת המזבח, ובמילא —) נוגע דעם
מזבח: פון אים דארף מען נעמען דעם
אש אנצוצינדן די מנורה.³¹

פון די נפק'מ בזה — אויב מאיזה
טעם איז נישטא קיין אש המזבח,³² צי

שאלה: וואס איז דער עיקר פרט וסיבה
און וואס איז דער פרט המסובב.

ולדוגמא: בא שתי הלחם וואס מ'איז
מקריב בחג השבועות איז דער דין אז
דאס דארף זיין „מנחה חדשה“ — פון
דער תבואה חדשה — און פאר די שתי
הלחם טאר מען פון תבואה חדשה נישט
מקריב זיין קיין אנדער מנחה אין
ביהמ"ק.³³ שטעלט זיך די שאלה:³⁴ וואס
איז דא דער עיקר וסיבה: צי דאס איז
דין שתי הלחם, אז זיי מוזן זיין די
ערשטע מנחה פון דער נייע תבואה, און
אלס מסובב פון דעם טאר מען פאר
דעם ניט מקריב זיין פון „חדש“ קיין
אנדערע מנחה; אדער דאס איז דין
מנחות אז זיי דארפען האבן א מתיר —
כדי מ'זאל מעגן מקריב זיין די מנחות
מן החדש, מוז פריער זיין די הקרבת
שתי הלחם מן החדש, ד.ה. דאס וואס די
שתי הלחם זיינען די ערשטע פון דער
תבואה חדשה, איז עס צוליב מתיר זיין
דורכדעם די מנחות מן החדש.

ונפקא-מינה בנוגע כמה ענינים,
ומהם:

אויב מ'האט עובר געווען און מקריב
געווען א מנחה פון תבואה חדשה — צי
בלייבט אויך נאכדעם דער איסור צו
מקריב זיין אן אנדער מנחה פון תבואה
חדשה:

אויב דער טעם איז ווייל שתי הלחם
דארפן זיין די ערשטע פון דער נייער
תבואה, איז וויבאלד די שתי הלחם
קענען שוין סייז נישט זיין די ערשטע
איז במילא שוין נישט שייך קיין איסור

(30) ראה שפת אמת (שם סח, ב) דמתרץ החילוק
קודם העומר וקודם שתהיל שבמשנה שם
דבשתהיל הי' חסרון במצות שתהיל ולא פסול
בהקרה שבמנחות, וכ' שלכן אם עבר והקריב קודם
שתהיל שוב רשאי אפי' לכתחילה להביא עוד
מנחות קודם שתי הלחם.

(31) להעיר ממחלוקת הרמב"ם והראב"ד הלי'
תמידיו פ"ג הי"ג אם זהו חיוב בנר מערבי, או שזה
בעיקר דין שלילי, היינו, שלא יביא ממזבח הפנימי
ולא מבית הכיורים.

(32) אלא שיש לדון בזה (ע"ד ההלכה) אם אין
מזבח אם יש להדליק את המנורה ממש בתוספתא
(מנחות פ"ו ה"ז) השלחן והמנורה והמזבחות מעכבין
זאין. ובירושלמי שקלים פ"ד ה"ב מחלוקת בזה.
ולדעת רבנן שם אינו מעכבין (וראה שם: כאן
בעבודות שבפנים כאן בעבודות שבחוץ) — ראה
בכ"ז לק"ש ח"א ע' 117 ואילך ושי"נ (ושם: שלדעת
הרגזובי הוא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אם הכלים
הם חלקי המקדש). וראה מניח (מצוה צה) דבלא

(28) ראה מנחות סח, ב ואילך, פג, סע"ב.

(29) בכל הבא לקמן ראה בארוכה צפ"ע הלי'
מתנות עניים (לה, ג ואילך). הלי' נדרים (ח, ד). ועוד
(ושם — ע"ז) גם לענין חדש לפני העומר). לק"ש
אמור תשמ"ז.

ובפרט אז אזוי איז אויך מובן בפשטות הכתובים, כנ"ל, היות די תורה האט געשטעלט דעם לימוד אין דער פרשה, וואו עס רעדט זיך וועגן דעם (אש פון) מזבח החיצון, און נישט אין פרשת המנורה.

ז. די הוראה פון דעם בעבודת ה':

די כלים וואס זיינען געווען אין משכן ומקדש טיילן זיך בכללות אויף צוויי סוגים: די כלים וואס זיינען געשטאנען בפנים — מזבח הפנימי, מנורה ושלחן; מזבח החיצון כו'.

אין עבודת האדם זיינען עס די צוויי אופני עבודה: די עבודה מיט זיך אליין (בפנים), און די עבודה צו טאן און פועל זיין אויף א צווייטן אידן, צו מקרב זיין אויך די וואס זיינען אין „חוץ“ און חלקו (בחוץ —) עולם בדוגמת מזבח החיצון וואס דוקא אויף אים האט מען מקריב געווען די קרבנות פון אלע אידן, דאס איז דער ארט פון בירור עניני העולם³¹.

במחתה מעל המזבח ואז דוקא נק', נתקה למצוה אחרת, או גם אם רק הכינה במזבח (ראה יומא מו, ב. ובפרשי שם. רמב"ם הל' תמידין פ"ב ה"ו), ואת"ל שזהו דין במזבח, הרי כ"ז שלא הורידה מהמזבח עובר, ועפ"י יומתק ל' רש"י כאן, המכבה אש עלי המזבח³², ולא, המכבה אש המזבח³³ ככרמב"ם שם. ועוד.

ראה סהמ"צ להצ"צ מצות בנין מקדש פ"ב. (37) ובכ"מ.

(*) ובדפוס ראשון ושני: מעל המזבח (וברשי' כתי': של המזבח).

(**) ואולי י"ל דעוד נפק"מ בלשונות אלו: המכבה אש המזבח משמע מכבה כל אש המזבח, משא"כ הלשון שבפרשי', המכבה אש על המזבח ה"ז גם מקצת האש (ראה זבחים צא, ב. רמב"ם שם. סהמ"צ מ"ל פא. ביאור הרי"ף (לסהמ"צ רס"ג) מ"ל פקח. וראה פני' וכלי חמדה פרשתנו בביאור דברי הרמב"ן). ולהעיר מהגירסא (בשנה"ג שלפנ"ז) מעל המזבח.

איז דאס מעכב די הדלקה פון דער מנורה:

אויב דאס איז א דין במנורה, איז בשעת ס'איז נישטא קיין אש המזבח, קען מען נישט אנצינדן די מנורה; אויב אבער דאס איז א דין אין מזבח, דארף אויסקומען אז בשעת ס'איז נישטא קיין אש המזבח פאלט אפ דער חיוב און מען איז מדליק המנורה פון אן אנדער אש.

ע"ד ההלכה איז משמע אז דאס איז א דין אין הדלקת האש של המנורה, אז עס דארף קומען פון מזבח החיצון³⁴;

אבער פון דעם וואס רש"י איז משנה פון ל' רז"ל³⁵: „אש תמיד שאמרת לך לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון“, און שרייבט „אף היא מעל המזבח החיצון תוקד“, איז משמע אז דאס איז א דין אין מזבח החיצון³⁶, אז זיין אש דארף אויך (ווי אנדערע יקידות דא) זיין דער וואס פון אים ווערט געצינדן דער אש המנורה³⁷.

מזבח החיצון איז קרוי בית המקדש. ובכל אופן — מקום לשאלה באם יש מזבח אבל אין אש על המזבח (שחסר בנדחת העצים — ראה תענית כח, א — וכיו"ב). (33) ראה רמב"ם וראב"ד שבהערה 31. ולהעיר מהרמב"ם כתבו בפ"ג המדבר במצות הדלקת המנורה ולא בפ"ב שהוא ע"ד אש המזבח והמערכות שליו.

(34) יומא שם. ועד"ז בתור"כ (כ"ל הערה 22) ובירושלמי (כבהערה 27).

(35) וע"ד המערכות שעל המזבח החיצון עצמו. וראה תוס' יומא שם ד"ה תמיד. ולהעיר מרמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ (פ"ב ה"ה. ובפיה"מ יומא שם ספ"ד) דביוהכ"פ היו על המזבח ד' מערכות „מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטריו. ובגמ' שם (ועד"ז בתור"כ שלפנינו): אש מחתה ומנורה מניין.

(36) ואולי י"ל שעפ"י הדעה"נ דהמנורה הוא דין במזבח עאכ"כ שכן הוא בנוגע אלא דלא תכבה — ונפק"מ ההלכה דהמכבה אש על המזבח עובר כ"י עד מתי נקרא „אש המזבח“ : אם עד שלוקחו

נאך מער: בדברי רש"י קומט אויס, אָז דער אש, נאך זייענדיק אויף דעם מזבח החיצון, איז ער שוין פאַרבונדן מיטן אש המנורה. אין דעם ענין פון עבודת האדם: בכדי אָז ביים יושב אוהל זאל זיך „אַנצינדן“ און לייכטן דער „אש“ און אור התורה, דאַרף אים פריער³⁶ זיין נוגע אָז אויך ביי א אידן וואָס געפינט זיך ב„חוצ“ זאל ברענען און לייכטן דער „נר ה' נשמת אדם“, און דעמולט ערשט קען ער אויפלייכטן זיין „נר ה'“ מיטן „אור התורה“.

און אַט דער פאַרבונד פון מנורה מיטן מזבח החיצון (צו אָפגעבן זיך מיט'ן חוצ) איז אויף אַזויפיל נוגע, אָז דאָס ווערט נרמז אין אונזער פסוק מיטן וואָרט „תמיד“. וואָרום דער ענין פון „תמיד“, די תמידיות אין דער עבודה פון א יושב אוהל, ווערט ביי אים אויפגעטאן דווקא דורכדעם וואָס ער גייט דורך אויך נסיונות און שוועריקייטן פון „חוצ“ און פאַרנעמט זיך מיט פועל זיין אויך אויף אַנדערע אידן דעמאלט דערגרייכט ער אין זיין עבודה פון לימוד התורה צו דער מעלה פון תמידיות.³⁷

(משיחת ש"פ צו תשכ"ט)

ובפרטיות יותר: הדלקת המנורה איז דער ענין התורה³⁸, כמ"ש³⁹, „כי נר מצוה ותורה אור“, און אויף דעם שטייט „להעלות נר תמיד“, (ווי חיוב ת"ת, משא"כ מצות), ובפרט בשעת ס'איז תורתו אומנתו, דעמאלט איז מען בבחי' „נר תמיד“ — שטענדיק מקושר מיטן אויבערשטן⁴⁰.

קען א יושב אוהל טענה'ן: וויבאלד ער קען זיין אן „אַנגעצונדענע מנורה“ און אין אָן אופן פון „להעלות נר תמיד“, דאַרף ער ניט אָנקומען צו מצות, אפילו ניט צו א מצוה עוברת⁴¹, און — עאכריכ: וואָס דאַרף ער האָבן צו טאָן מיט עניני העולם אַדער אפילו מיט א צווייטן אידן וואָס בערך מקום (ומעלת) יושב אוהל געפינט ער זיך ב„חוצ“?

אויף דעם קומט די הוראה, אָז די מנורה (ווערט) דאַרף אַנגעצונדן ווערן פון מזבח, און

אודאי איז דאָ דער מזבח הפנימי — די עבודה נעלית פון א אידן מיט זיך, אָבער דער אור המנורה צינדט זיך אָן ניט פון מזבח הפנימי, כאַטש ער איז געשטאַנען בסמוך לו⁴², וואָס דאָס איז די עבודה פון פנימיות (הלכ"ה), נאָר דוקא⁴³ פון מזבח החיצון⁴⁴.

משה למצריים ירדתם (שבת פח, סע"ב), שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (רמב"ם סוף הלי תנוכה — מספרי נשא ו, כו (בשינוי לשון)).

45) והיינו כי זהו דין באש המזבח (אבל את"ל שזהו דין באש המנורה הרי כמו שהוא על המזבח אינו שייך למנורה. אבל ראה לעיל הערה 36), וכמו במערכה שני של קטורת (ואש מחתה) שעל מזבח החיצון — שבגמ' ותורכ באים ביחד (וראה לעיל הערה 35).

46) ולהעיר אשר סדר היום צ"ל: יהיה פרוטה לעני והדר מצלי (ב"ב י, א. שו"ע אריח סריס צב) ומביהכניס לביהמ' (שו"ע אריח סקני'ה).

47) להעיר מרשב"י (שתורתו אומנתו) שתחילת ענינו בצאתו מהמערה אתקין מילתא (שבת לג, סע"ב).

38) ראה תרי"א פח, ב. אוה"ת תרומה ע' אתצא ואילך. ובכ"מ.

39) משלי ו, כג.

40) ראה אוה"ת תצוה ע' אתקנב ואילך.

41) ראה ירוש' ברכות פ"א ה"ב: ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב כו. — ולהעיר דפשיטא להשי"ס דאפילו לעשות סוכה ולולב מפסיק. ואכ"מ.

42) ראה יומא שם מה, ב. ראב"ד שבהערה 31.

43) ראה לקרית דברים עה, ד. פו, ד. מצות בנין מקדש שם. ובכ"מ.

44) ועד"ז במזבח הפנימי שמערכה שני של קטורת (של מזבח הפנימי) צ"ל על מזבח החיצון (יומא ותורכ שם).

44) להעיר שנתנת התורה — באה ע"י מענת

שבת הגדול

ניט קיין „נס גדול“, וואלט עס אויך געווען א טעם מספיק צו אויסטיילן דעם שבת און אים אנרופן „שבת הגדול“,⁵ היות ער האט אין זיך אן עילוי וגדלות לגבי אנדערע שבתות השנה.⁶

(ב) נאכמער איז ניט פארשטאנדיק: איין וואס באשטייט די גרויסקייט פון דעם נס אז ער זאל אנגערופן ווערן (ניט „נס“ סתם, נאר) „נס גדול“? לכאורה איז ניט ניכר קיין גדלות הן אין דעם נס גופא (ווארום ער איז ניט געווען אין אן אופן פון א הפלאה מער ווי די הפלאה פון אנדערע נסים) און אוודאי ניט — אין די תוצאות ותועלת הנס? אויך נאכן „הרגו הרבה מהם“ זיינען אידן אלץ געבליבן אין גלות (מצרים) און געדארפט אן-קומען צום נס פון מכת בכורות כדי בא-פרייט ווערן פון מצרים — היינט וואס פאר א תועלת גדולה איז דערפון ארויסגעקומען פאר אידן?

ב. אויך דער ענין, וואס מ'האט דעם זכרון הנס לדורות קובע געווען ניט לויט יום החדש, ווי דער נס פון יצי"מ וכיו"ב, נאר — לויט'ן יום השבוע —

א. דער טעם וואס דער שבת פאר חגה"פ ווערט אנגערופן „שבת הגדול“ זאגט דער אלטער רבי אין שו"ע,¹ וז"ל: „שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים ה' מקחו מבעשור לחדש כמו שכתוב² בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' ואותו היום שבת ה' . . . וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרג בכורי מצרים הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם וז"ש³ למכה מצרים בבכוריהם וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול“.

דארף מען פארשטיין: א) פארוואס איז דער אלטער רבי מדגיש „שנעשה בו נס גדול“⁴ וואס פון דעם איז משמע אז דוקא צוליב נס גדול ווערט דער שבת אנגערופן „שבת הגדול“? — אפילו ווען עס וואלט דעם שבת געשען סתם א נס,

(5) וכמו בשו"ע שם שכתב „מפני הנס“ (סתם). וראה בהערה שם.

(6) ובפרט ע"פ דברי הרשב"א (ש"ת ח"א סי' ט) דיום השבת נכלל בימי הבנין, והם שבעת ימי היוקף שהם בסדר השתלשלות וטבע: ולכן כאשר נעשה נס בשבת, הרי השבת מיוחד ומרומם ע"י שבו נמשכה המשכה שלמעלה מהשתל' וטבע — וא"כ הרי הוא „גדול“ לגבי שאר שבתות. וראה לקו"ש שם הערה 6.

(7) משאי"כ לטעם ה' בדעת זקנים בעה"מ והטור וכו' ה' בזה תועלת ונס גדול (עשה להם הקבי"ה נס וניצולו וכו') ולכן לטעמים מתאים התואר „נס גדול“ — „גדול הנס“.

(1) ה' פסח ר"ס ת"ל. וכנראה הוא מתד"ה ואותו (שבת פו, ב) בשם מדרש (טעם ה' בדעת זקנים מבעה"מ שמות יב, ג). הובא ג"כ בב"י לטור שם. ובלבוש שם (בטעם ה'). וראה לקו"ש שבת הגדול תשי"ג.

(2) בא יב, ג.

(3) תהלים קלז, י. וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומציד שם.

(4) כ"ה בתוס' שם (ועד"ז בטור ובטעם ה' שבלבוש — אלא שתוכן הנס מבואר שם בא"א) אבל בב"י בהערת לשון תהלים אין תיבת „גדול“ (וכן בלבוש לא כתב בנוגע לנס זה „נס גדול“). וראה לקו"ש חייב ע' 33 הערה 5.